

PENILAIAN KESAN REFORMASI DASAR KEWANGAN KEATAS INSTITUSI PERBANKAN ISLAM DI MALAYSIA

Noor Aznaim^{1*}, Mohammad Taqiuddin¹

¹ *Akademi Pengajian Islam, Universiti Malaya*

ABSTRAK

Perbankan Islam masa kini adalah kompenan penting dalam ekonomi dan sumbangannya kepada pertumbuhan negara. Sektor ini juga dijangka menjadi pendorong dan pemangkin pertumbuhan ekonomi yang lebih penting dalam peralihan Malaysia ke arah mencapai status ekonomi maju pada tahun 2020. Sektor ini mampu memenuhi tuntutan ekonomi yang semakin bertambah dan memacu perubahan ekonomi ke fasa pembangunan seterusnya. Justeru itu, bagi menyediakan sektor perbankan Islam memenuhi keseluruhan matlamat tersebut, kerajaan Malaysia telah memperluaskan lagi pelaksanaan dasar liberalisasi kewangan pada 27 April 2009 yang mana dilihat lebih menjurus kepada sektor kewangan dan perbankan Islam. Namun, dalam konteks kewangan negara, dasar liberalisasi ini bukanlah sesuatu yang baru malah telah dilaksanakan sejak tahun 1970an lagi. Oleh itu, adalah menjadi satu keperluan untuk mengetahui sejauhmana kesan pelaksanaan dasar liberalisasi kewangan terhadap perbankan Islam di Malaysia. Ini kerana pasaran yang kompetitif tidak mencerminkan kedudukan sebenar pasaran yang sedang berkembang. Artikel ini akan memperlihatkan perkembangan yang bermula daripada peralihan struktur ekonomi daripada pertanian kepada sektor kewangan. Dapatan kajian ini juga dapat menjelaskan secara terperinci berkaitan kesan serta tindak balas institusi perbankan Islam terhadap dasar yang telah dilaksanakan. Satu penilain terhadap dasar liberalisasi perlu dilaksanakan bagi menambah baik dasar sedia ada sebelum membuat beberapa strategi jangka panjang negara untuk mencapai matlamat memajukan institusi perbankan Islam di Malaysia.

Kata Kunci: Dasar liberalisasi kewangan; Kecairan; Modal; Kualiti aset

* Penulis. Noor Aznaim Abd Latib ialah calon PhD, Akademi Pengajian Islam, Universiti Malaya, 56000, Kuala Lumpur, Malaysia, e-mail: azreym21@yahoo.com

1. PENGENALAN

Liberalisasi kewangan ialah satu bentuk reformasi dasar kewangan yang melibatkan proses pemansuhan beberapa bentuk sekatan dalam pasaran ekuiti yang bertujuan menggalakkan penyertaan pelabur asing dalam pasaran ekuiti domestik serta dapat mengakses pasaran modal asing dengan mudah dan kos modal yang lebih rendah kesan liberalisasi (Azim Malik & Shahida Shahimi, 2010). Dalam perspektif Islam juga membenarkan kebebasan dalam pasaran namun pasaran perlu bebas menjalankan aktiviti dan tidak boleh wujud gangguan sehingga mengakibatkan rosaknya keseimbangan pasaran (Abu Dzarr Muhammad Rus et al, 2011). Jika kita lihat dasar yang diamalkan sebelum ini lebih kepada menyekat aliran keluar masuk kewangan melebihi sempadan serta aliran kewangan antara negara yang sangat kecil. Kebanyakan bank juga dimiliki oleh kerajaan (Isik dan Hassan, 2003). Dalam industri perbankan Islam, liberalisasi ini dapat dilihat apabila berlakunya kemasukan perbankan Islam di Malaysia hasil daripada permintaan orang ramai pada tahun 1983 (Azim Malik & Shahida Shahimi, 2010). Dalam pasaran kewangan di Malaysia, kerajaan Malaysia telah melaksanakan dasar liberalisasi kewangan sejak sekian lama iaitu lebih 30 tahun yang lalu. Walaupun begitu, dasar liberalisasi kewangan yang telah dilaksanakan ini secara berperingkat dan telah melalui beberapa fasa tertentu sejak tahun 1970-an lagi (Ang, J.B & McKibbin, 2007).

Walaupun institusi perbankan Islam telah bermula sejak 1970-an lagi, hanya sejak kebelakangan ini masyarakat dunia mulai memberi perhatian yang serius terhadap sistem berasaskan Syariah yang bebas daripada riba dan unsur-unsur penyelewengan lantaran kemelut dan krisis yang melanda sistem kewangan konvensional ketika ini. Masyarakat mula menyedari dan memperakui bahawa sistem perbankan Islam adalah alternatif yang terbaik kepada sistem konvensional. Justeru itu, pembukaan institusi perbankan Islam kepada negara luar adalah satu alternatif bagi merangsang pembentukan modal kesan daripada kemasukan pelabur luar dalam institusi kewangan negara. Justeru itu, setiap perubahan yang dilaksanakan memerlukan penilaian semula bagi membuat keputusan yang tepat dalam menjadikan kewangan Islam peneraju utama sektor perkhidmatan negara selaras dengan hasrat kerajaan untuk meletakkan Malaysia sebagai pasaran kewangan Islam sedunia. Bagi mencapai objektif diatas, kertas ini memulakan perbincangan dengan menelusuri sejarah ekonomi Malaysia yang berfokuskan kepada perubahan struktur ekonomi daripada sektor pertanian kepada sektor perkhidmatan. Seterusnya kertas ini akan membincangkan berkaitan teori liberalisasi kewangan dan matlamat yang perlu harus dicapai dari sudut ideologi Islam dalam melaksanakan dasar ini terhadap perbankan Islam. Kertas ini juga secara terperinci menjelaskan berkaitan pelaksanaan dasar liberalisasi kewangan negara seterusnya terhadap perbankan Islam di Malaysia. Penutup kepada kajian ini adalah implikasi liberalisasi kewangan terhadap perbankan Islam di Malaysia.

2. STRUKTUR EKONOMI MALAYSIA: PERALIHAN DAN PERKEMBANGAN

Malaysia mempunyai kepelbagaian sektor dalam struktur ekonominya. Sejak mencapai kemerdekaan, pelbagai langkah transformasi telah dilaksanakan bagi membolehkan Malaysia bersaing seiring dengan perkembangan ekonomi global. Hal ini dapat dibuktikan berdasarkan perubahan dalam ciri ekonomi Malaysia yang berubah dari amalan berorientasikan ekonomi tradisional serta pergantungan kepada pasaran antarabangsa kepada sebuah ekonomi berorientasikan teknologi. Implikasinya, Malaysia pada masa kini muncul sebagai antara negara pengeksport utama dunia (Fidzlizan, 2012). Berdasarkan nilai dagangan antarabangsa, Malaysia kini berada pada kedudukan ke-11 dikalangan 20 ekonomi teratas dengan nilai dagangan RM 1.2 trilion. Pencapaian ini dicapai dalam suasana ekonomi yang tidak menentu. Pertumbuhan ekonomi mencatat penurunan daripada 4.5% pada tahun 2015 kepada 4.2% pada tahun 2016 berbanding tahun 1988 hingga 1996, Malaysia kekal dengan pertumbuhan yang stabil meskipun ekonomi berhadapan dengan pertumbuhan yang perlahan akibat daripada ketidakpastian pasaran dunia. Ini kerana Malaysia telah bersedia dalam menghadapi ketidakpastian ekonomi dunia dengan

membuat pembaharuan pada struktur ekonomi dan kewangan yang dibuat pada tahun sebelum ini yang menjadikan Malaysia kekal stabil menangani cabaran luar yang tidak dijangka (Kementerian Kewangan Malaysia, 2016). Malaysia telah melaksanakan transformasi berterusan dalam struktur ekonomi sejak merdeka lagi. Bermula dengan corak ekonomi tradisional, ciri ekonomi ini telah berubah kepada corak ekonomi industri berasaskan penggunaan teknologi dan berorientasikan eksport. Kesannya, Malaysia kini tersenarai dalam negara perdagangan antarabangsa dunia yang terpenting. Perubahan signifikan struktur ekonomi ini telah memberikan impak yang besar terhadap sumbangan Keluaran Dalam Negara Kasar (KDNK). Perkembangan ini dapat ditunjukkan dalam Jadual 1 berikut:

Jadual 1: Keluaran Dalam Negara Kasar (KDNK) Malaysia, (1980-2015)

Tahun	KDNK Semasa (RM Juta)	Perubahan (RM Juta)
1980	53,308	24
1985	77,470	(1980-1985)
1990	119,081	103
1995	222,473	(1990-1995)
2000	356,401	166
2005	522,445	(2000-2005)
2010	774,994	350
2015	1,125,128	(2010-2015)

Sumber: Diubahsuai dari Unit Perancangan Ekonomi, Jabatan Perdana Menteri dan Laporan Ekonomi Malaysia (1980-2015)

Berdasarkan Jadual 1, KDNK telah menunjukkan peningkatan 14 kali ganda daripada RM 55.3 bilion pada 1980 kepada 1.1 trilion pada 2015. Walaubagaimanapun, susulan pelbagai krisis yang berlaku khususnya antara tahun 1997 hingga 2015, telah memberi kesan kepada hasil negara dengan peningkatan yang lebih kecil. Beberapa krisis yang membawa menggugat perkembangan dalam tempoh ini adalah krisis harga minyak, krisis makanan, krisis kewangan, krisis hutang gadai janji (*subprime*) di Amerika Syarikat serta krisis hutang di beberapa buah negara dalam Kesatuan Eropah. Penelitian dalam sumbangan setiap sektor ekonomi kepada KDNK Malaysia dapat memberikan bukti yang jelas menunjukkan bahawa struktur ekonomi negara telah menagalami perubahan. Scenario ini dapat dijelaskan berdasarkan Jadual 2 berikut:

Jadual 2 : Sumbangan Sektor Ekonomi Kepada KDNK (1990-2015)

Sektor Ekonomi	1990	1995	2000	2005	2010	2015	1990-2015
Pertanian(%)	15.2	12.9	8.6	8.4	7.3	8.9	10.2
Perlombongan(%)	11.8	6.2	10.6	14.4	7.0	9.0	9.8
Pembuatan (%)	24.2	26.4	30.9	29.6	27.6	23.0	26.95
Pembinaan (%)	3.9	6.2	3.9	3.0	3.3	4.4	4.11
Perkhidmatan (%)	44.8	48.3	46.1	44.6	57.7	53.5	49.1

Sumber : Laporan Ekonomi (1990-2015)

Berdasarkan Jadual 2, jelas menunjukkan bahawa ekonomi Malaysia telah mengalami perubahan yang ketara. Hal ini disokong berdasarkan penelitian secara perbandingan terhadap anjakan struktur ekonomi yang berlaku. Menurut BNM (1995), ekonomi Malaysia secara dominannya adalah berdasarkan pertanian pada tahun 1970 dengan sumbangan sektor ini kepada KDNK adalah sebanyak 30.8% (Bank Negara Malaysia, 1995). Namun kini, sektor pertanian menyumbang kepada KDNK dalam nisbah purata lebih kurang 1/10 sahaja. Penyumbang utama kepada pendapatan negara kini adalah berdasarkan kepada sektor perkhidmatan dan pembuatan. Bagi sektor pembuatan, peningkatan yang ditunjukkan adalah sejajar dengan dasar perindustrian yang digerakkan berorientasikan eksport. Sektor ini menyumbang hampir 1/3 daripada jumlah KDNK negara secara purata. Kejayaan dasar dan tumpuan kerajaan dalam membangunkan sektor pembuatan ini dapat ditunjukkan melalui nilai pertumbuhan tahunan sektor, contohnya sebanyak 17.3% pada tahun 1995, 12.2% (1996) dan 12.5% (1997) (Kementerian Kewangan Malaysia, 1995-1997). Namun implikasi krisis kewangan yang berlaku, sektor ini mencatatkan pertumbuhan negatif dari tahun 1998 hingga 2001, dan kemudiannya menunjukkan perubahan positif sebanyak 4.0% (2002), 8.3% (2003) dan 7.1% pada tahun 2006 (Kementerian Kewangan Malaysia, 2002-2006). Hubungkait sektor ini dengan gangguan dalam ekonomi juga dapat ditunjukkan pada tahun 2007 yang mana pertumbuhan mengalami penurunan iaitu dari 3.1% (2007) kepada 1.3% (2008) akibat daripada krisis hutang atau sub prima di Amerika Syarikat (Kementerian Kewangan Malaysia, 2007-2008).

Selain sektor pembuatan, sektor yang menyumbang secara signifikan kepada KDNK ialah sektor perkhidmatan. Peralihan sumbangan dari sektor pertanian kepada sektor pembuatan seterusnya kepada sektor perkhidmatan merupakan petunjuk sesebuah ekonomi mengalami pembangunan. Sektor ini telah menyumbang lebih dari separuh nilai KDNK dari tahun 1990 hingga 2015 iaitu 44.8% hingga 53.5%. Oleh itu, beberapa sektor dikenalpasti yang mempunyai potensi yang tinggi telah diliberalisasikan bagi membolehkan ia dilaksanakan secara kompetitif. Jelasnya, di sini menunjukkan bahawa ekonomi Malaysia telah mengalami transformasi dan pertumbuhan yang positif. Peralihan daripada sektor pembuatan kepada sektor perkhidmatan telah membawa kepada perkembangan ekonomi. Bukan sahaja membawa kemajuan dalam kegiatan ekonomi dan pendapatan negara, malah turut merangsang perkembangan institusi kewangan bagi membiayai kegiatan ekonomi dan pendapatan negara. Perkembangan institusi kewangan bermula daripada penubuhan bank perdagangan yang pertama di Tanah Melayu iaitu Chartered Mercantile Bank of India, London dan China di Pulau Pinang pada tahun 1895.

Semenjak dari tarikh tersebut, sistem kewangan di Malaysia menjadi lebih kompleks dan mempunyai fungsi yang pelbagai. Kini, sistem kewangan Malaysia telah mengalami perubahan yang radikal serta kemajuan yang pesat, selaras dengan perubahan struktur dan pertumbuhan ekonomi yang memberangsangkan. Reformasi dan liberalisasi di dalam ekonomi turut mempengaruhi perkembangan dan kemajuan sistem kewangan khususnya dalam sistem perbankan. Perubahan yang berlaku dalam sistem perbankan adalah bertujuan untuk memenuhi keperluan pasaran yang sering berubah-ubah daripada hanya menyediakan kemudahan dana bagi membiayai perdagangan kepada menyediakan kemudahan dana bagi membiayai pembangunan dan pertumbuhan aktiviti dalam sektor ekonomi yang lain. Oleh itu, sistem perbankan yang sedia ada perlulah lebih efisien dan berdaya tahan bagi melaksanakan fungsi pengantara dengan berkesan dan menyumbang kepada pertumbuhan ekonomi (Bank Negara Malaysia, 2015)

3. TEORI DASAR LIBERALISASI KEWANGAN

Liberalisasi kewangan juga merujuk kepada siri perubahan peraturan dan perundangan yang membolehkan pelabur asing membeli aset domestik dan warganegara domestik melabur dalam aset asing, yang seterusnya menyebabkan pasaran sekuriti domestik menjadi satu bahagian integral daripada pasaran modal dunia. Ini bermaksud liberalisasi kewangan merujuk kepada mobiliti modal, keterbukaan akaun modal atau liberalisasi akaun modal. (O'Donnell, 1990).

Menurut perspektif Islam, dasar liberalisasi dalam Islam merujuk kepada kerjasama ekonomi sesama meraka yang mengikut nilai-nilai masyarakat setempat. Kerjasama yang boleh membawa natijah yang baik dan bermanfaat kepada masyarakat dan boleh diterima oleh masyarakat. Sebaliknya mana-mana kerjasama yang boleh mencederakan atau merugikan masyarakat akan ditolak kerana bertentangan dengan nilai dan kepentingan masyarakat. Bukan itu sahaja, umat Islam juga dianjurkan untuk berusaha apa sahaja selama mana masih tidak melanggar garis panduan yang telah ditetapkan oleh Allah kepada umatnya (S.K Hassan,2005).

Matlamat dasar kewangan Islam pula merupakan sebahagian daripada ideologi Islam yang tidak boleh dikompromi. Ia mengandungi nilai kekudusan kerana ia berpandukan kepada kehendak al-Quran dan al-Sunnah. Setiap dasar yang dilaksanakan perlu mengikut garis panduan yang telah ditetapkan dalam Islam. Ini kerana dasar yang mengikut landasan Islam mampu mengangkat perbankan Islam ke tahap yang lebih baik. Ciri-ciri dasar liberalisasi yang digariskan dalam Islam adalah (Arif Hoetoro,2007):

- i. Prinsip Syariah
Prinsip-prinsip Shari'ah adalah merupakan asas utama kepada sistem kewangan Islam. Ianya menjamin kesahihan seluruh operasi sistem ini. Walau bagaimanapun, terdapat beberapa isu berkenaan dengan aplikasinya. Oleh yang demikian, antara usaha yang boleh dilakukan adalah mewujudkan piawai – piawai yang boleh diaplikasi atau diikuti secara global seperti yang dilakukan oleh Bank Negara Malaysia serta langkah –langkah harmonisasai.
- ii. Pentadbiran Syari'ah (*Shari'ah Governance*)
Kewujudan bagi rangka kerja pentadbiran Syari'ah adalah amat penting untuk memperolehi kepercayaan dan sebagai simbol kepada integriti industri ini. Badan penasihat Syari'ah yang merupakan komponen penting sistem pentadbiran Syari'ah bertanggungjawab untuk memastikan bahawa produk – produk dan operasi institusi perbankan Islam adalah patuh Syari'ah.
- iii. Pendekatan Maqasid Syari'ah
Pendekatan dengan mengambil kira objektif Syari'ah dalam mempertimbangkan sesuatu produk atau perkhidmatan dan apa jua keputusan berkaitan institusi perbankan Islam adalah amat dituntut agar pembangunan yang dicapai dalam sistem ini adalah selari dengan kehendak Syara` dan sesuai dengan keperluan dan tuntutan semasa.
- iv. Mencapai Objektif
Ada pun institusi-institusi Perbankan Islam terdiri daripada institusi yang diswastakan, namun pencapaian objektif-objektif yang selari dengan syari'ah hendaklah turut digerakkan kerana ia dilihat sebagai institusi Islam dan Islam menganjurkan pegamalan dan penerapan nilai –nilai murni. Antara nila-nilai murni tersebut adalah seperti amalan bertanggungjawab dan beretika serta penerapan akhlak –akhlak Islamiah dalam khidmat – khidmat yang diberi oleh seluruh warga kerja institusi perbankan Islam. Malah, konsep tanggungjawab sosial korporat (CSR) perlu dipertingkatkan melalui pemahaman yang sebenar bahawa kekayaan atau harta adalah amanah dari Allah untuk dinikmati semua manusia.

Kesimpulannya, Sistem ekonomi Islam atau dikenali sebagai muamalat adalah suatu sistem yang mantap kerana berdasarkan wahyu yang jelas dari Yang Maha Berkuasa iaitu Allah SWT. Namun ianya menjadi agak rumit disebabkan kerana terikut dengan rentak dan cara hidup serta pendidikan barat yang mengabaikan aspek yang paling penting kepada manusia iaitu pembangunan manusia hakiki berteraskan paradigma tauhid bagi menuju pengiktirafan Allah SWT bagi mencapai *al-falāh*.

4. PELAKSANAAN DASAR LIBERALISASI KEWANGAN DI MALAYSIA

Rantau Asia telah menyaksikan transformasi landskap kewangan yang agak ketara yang didorong oleh proses globalisasi, peralihan kepada orientasi pasaran yang lebih nyata dan kemajuan dalam teknologi. Khususnya, ekonomi pasaran yang berkembang perlu menumpukan kepada pembinaan kapasiti dan pembangunan infrastruktur kewangan. Ini termasuk memperkukuhkan institusi kewangan, membangunkan pasaran kewangan domestik serta menyediakan rangka kerja perundangan dan pengawalseliaan bagi memastikan kekukuhan dan kestabilan kewangan (Abd Ghafar Ismail & Nor Zakiah, 2000). Dalam meliberalisasikan sektor kewangan, Malaysia telah menerima pakai pendekatan secara berperingkat dan beransur-ansur selaras dengan keadaan semasa dan keperluan ekonomi.

4.1 Liberalisasi Kadar Faedah (1978-1985) dan (1991-1998)

Menurut Sheng (1998), pembangunan sistem kewangan di Malaysia terbahagi kepada empat fasa. Fasa pertama adalah pra kemerdekaan pada tahun 1957. Fasa kedua adalah berkaitan pembaguan kewangan pada tahun (1957-1967). Manakala fasa ketiga adalah fasa perubahan dan penyesuaian pada tahun (1968-1978). Akhir sekali fasa keempat adalah pasca liberalisasi kadar faedah pada tahun 1978. Dalam tempoh pra kemerdekaan, tertubuhnya Kumpulan Wang Simpanan Pekerja (KWSP). Selepas kemerdekaan pada tahun 1957, kerajaan telah menubuhkan Bank Negara Malaysia (BNM) sebagai Bank Negara pada tahun 1959. Manakala tertubuhnya Bank Pembaguan dan Bursa saham pula pada tahun 1960. Akhir sekali, pada tahun 1963 telah diwujudkan Syarikat Diskaun pertama di Malaysia. Sepanjang tempoh ini, Bank Negara telah beroperasi bersama Lembaga Matawang yang mempunyai kuasa tunggal untuk mengeluarkan mata wang negara pada ketika itu. Lembaga matawang ini dibubarkan berikutan terpisahnya Malaysia dan Singapura pada tahun 1965 dan Bank Negara telah mengambil mengambil alih tugas berkaitan isu mata wang negara pada tahun 1967 (Bank Negara Malaysia, 1999).

Berikutan daripada pengasingan kemudahan dan institusi yang sama dari Singapura pada tahun 1973, Malaysia telah mengalami pembaharuan dalam institusi kewangan dengan mewujudkan pelbagai institusi khusus. Antara contoh perubahan dalam sistem kewangan yang berlaku termasuklah mengapungkan Ringgit Malaysia pada Jun 1973 dan juga menambat Ringgit Malaysia pada tahun 1975. Selain itu, pengenalan kepada sistem pertukaran mata wang asing yang lebih liberal, penubuhan sebuah pasaran pertukaran matawang asing dengan memberikan enam lesen bagi tujuan tersebut. Selain itu, wujudnya Bursa Saham Kuala Lumpur pada ketika itu. Fasa pertama bagi liberalisasi kewangan bermula pada bulan Oktober 1978 apabila BNM membenarkan bank perdagangan bebas untuk menentukan deposit dan kadar pinjaman. Walaubagaimanapun, had maksimum bagi kadar faedah yang akan dikenakan oleh bank-bank terhadap sektor keutamaan adalah tidak berubah (Bank Negara Malaysia, 1999).

Liberalisasi kadar faedah kemudiannya dihentikan akibat daripada kemelesetan ekonomi yang berlaku sekitar tahun 1985 bagi mengelakkan berlakunya penentuan kadar faedah yang terlalu tinggi dan bakal menjejaskan proses pemulihan ekonomi Malaysia. Kemelesetan ekonomi yang berlaku berpunca daripada penurunan harga komoditi. Berikutan daripada kemelesetan ekonomi, pada bulan September 1987, BNM beralih kepada penggunaan kadar pinjaman asas (BLR) bagi tujuan mengawal kadar faedah yang berkuatkuasa sehingga 1 Februari 1991. Sejak daripada itu, BLR bagi institusi perbankan telah bebas daripada campur tangan Bank Negara Malaysia (Bank Negara Malaysia, 1999).

4.2 Kemelesetan Ekonomi (1985-1986)

Kejatuhan harga minyak pada tahun 1979 sehingga 1980 telah memberi kesan ketara terhadap pengucupan aktiviti ekonomi dunia akibat daripada inflasi. Malaysia tidak terkecuali terkesan

dengan kemelesetan ekonomi dunia yang telah membawa kepada kejatuhan harga komoditi apabila perdagangan dunia mula perlahan dan kadar faedah yang semakin meningkat. Pertumbuhan KDNK sebenar pada ketika itu kurang daripada 6% pada tahun 1981-1983, berbanding dengan 8.6% pada tahun 1976-1980. Jumlah peratusan bagi import perdagangan antarabangsa juga menurun sebanyak 20% pada tahun 1980-1982. Manakala jumlah eksport meningkat sebanyak 4.4% jauh lebih rendah berbanding dengan tahun sebelumnya yang mengalami peningkatan sebanyak 25% setahun sepanjang tahun 1976-1980. Bagi mengatasi masalah ini, kerajaan mula meningkatkan perbelanjaan awam dan membuat pinjaman daripada luar negara.

Kemudian pada tahun 1983, kerajaan mengambil langkah penjimatan dan mengurangkan perbelanjaan dan subsidi. Kesan daripada langkah penjimatan yang diambil telah membawa kesan negatif terhadap pertumbuhan KDNK sebenar yang jatuh daripada paras tertinggi iaitu 9.7% pada tahun 1979 kepada kadar negatif sebanyak 1% pada tahun 1985. Berikutan daripada langkah pengurangan perbelanjaan kerajaan, kecairan dalam pasaran kewangan dihadkan dan syarat pinjaman diperketatkan (Bank Negara Malaysia, 1999). Semasa kemelesetan ekonomi berlaku, Ringgit Malaysia agak kukuh berbanding dengan dolar Singapura. Pengukuhan Ringgit Malaysia berbanding Dolar Singapura telah menimbulkan spekulasi keatas mata wang negara dalam tempoh (April- Mei) dan (Ogos-September). Walaubagaimanapun, tekanan spekulasi keatas matawang negara mula reda pada pertengahan bulan Oktober 1986. Susulan daripada kesan kemelesetan ekonomi telah mendorong kerajaan untuk mengubah strategi ekonomi dengan mengurangkan campur tangan kerajaan dan membenarkan sektor swasta menjadi ejan utama dalam pertumbuhan ekonomi. Dasar penswastaan memainkan peranan penting dalam transformasi struktur ekonomi melalui aktiviti pelaburan institusi yang diswastakan. Kesannya, berlaku peningkatan semula dalam pertumbuhan ekonomi dari tahun 1987 hingga tahun 1988 (Bank Negara Malaysia, 1994).

4.3 Perlanjutan Tempoh Liberalisasi Kewangan (1987-1997)

Ekoran daripada peningkatan semula kadar pertumbuhan ekonomi negara pada tahun 1987, kerajaan telah melanjutkan tempoh liberalisasi kewangan dengan menyambung semula penentuan kuasa pasaran dalam menentukan kadar faedah dan pinjaman terhadap sektor utama negara masih tertakluk kepada garis panduan Bank Negara Malaysia. Pada tahun 1987, beberapa langkah kawalan pertukaran turut diliberalisasikan bagi tujuan memudahkan proses eksport serta menyediakan akses kemudahan kredit kepada pelabur bagi mengembangkan produktiviti dalam ekonomi. Selain itu, langkah liberalisasi lain yang telah dijalankan oleh BNM adalah pada 2 Mei 1989 yang mana bank pusat menyusun kembali rizab berkanun bagi bank perdagangan, bank saudagar dan syarikat kewangan bagi tujuan untuk meningkatkan kecekapan dan fleksibiliti dalam pengurusan dana dan menghapuskan halangan yang wujud dalam kadar faedah jangka pendek. Selain itu, bank pusat juga telah membuka pintu buat kali pertamanya kepada syarikat kewangan dan bank saudagar dalam penyediaan produk dan perkhidmatan kewangan yang sebelum ini hanya bank sahaja dibenarkan menawarkan produk dan perkhidmatan. Kerajaan Malaysia telah mengumumkan dasar liberalisasi kewangan yang dilaksanakan mulai tarikh tersebut adalah berbeza berbanding dasar liberalisasi yang pernah dilaksanakan sebelum ini (Bank Negara Malaysia, 1994).

Pada awal tahun 1990, menyaksikan beberapa inisiatif untuk memansuhkan halangan kepada aliran masuk modal asing. Malaysia telah meletakkan pusat kewangan sebagai elemen utama dalam dasar liberalisasi kewangan. Sebagai langkah permulaan, Bursa Saham Kuala Lumpur (BSKL) telah dipisahkan daripada Bursa Saham Singapura (SES) dalam menyediakan platform kepada membangunkan BSKL sebagai pasaran bebas. Satu perkembangan penting pada infrastruktur kewangan Malaysia ialah pada 1 Oktober 1990 telah tertubuhnya Pusat Kewangan Antarabangsa Luar Pesisir di Labuan. Ini membolehkan institusi luar pesisir mengendalikan transaksi mata wang asing dengan bebas tanpa dikenakan sebarang pemantauan kawalan pertukaran semasa proses memindahkan dana ke dalam mahupun luar dari Malaysia. Manakala,

pada bulan Oktober 1991, kawalan ke atas deposit telah diliberalisasikan dan membolehkan syarikat-syarikat kewangan dan bank saudagar memasuki pasaran deposit. Pada bulan Februari 1992, bank-bank dan institusi kewangan telah diberi kuasa untuk memegang saham dalam institusi bukan kewangan seperti Tenaga Nasional. Di samping langkah pembaharuan yang disebutkan di atas, beberapa badan telah diwujudkan bagi membantu menggalakkan pembagunan sektor kewangan dan pasaran modal. Penubuhan Suruhanjaya Sekuriti pada tahun 1993 adalah satu langkah utama ke arah membangunkan lagi pasaran modal di bawah akta 1993.

Beberapa undang-undang lain turut digubal seperti Akta Perindustrian Niaga Hadapan 1993 dan Akta Industri Sekuriti 1983 telah digubal bagi memenuhi keperluan institusi pasaran modal di Malaysia (Bank Negara Malaysia,1999). Pertumbuhan ekonomi Malaysia mencatatkan peningkatan dua belas tahun berturut-turut selepas kemelesetan ekonomi pada tahun 1985. Purata kadar pertumbuhan ekonomi adalah 7.8% sebelum krisis matawang berlaku pada tahun 1997. Pertumbuhan yang pesat dapat dilihat sepanjang tempoh 1988 sehingga tahun 1997 yang disokong oleh aktiviti perindustrian. Pada ketika itu, berlaku peningkatan dalam sektor pembuatan yang menyumbang dalam pertumbuhan ekonomi negara sebanyak 30% pada tahun 1997 berbanding tahun sebelumnya pada 1987 yang hanya menyumbang sebanyak 19% dalam ekonomi. Sektor ini telah disokong oleh pertumbuhan kewangan domestik, defisit akaun semasa dan aliran masuk modal asing. Wujudnya kebimbangan jika ekonomi terlalu bergantung kepada aliran modal asing. Institusi kewangan pula sering memilih untuk meluluskan pinjaman bagi pembelian aset dan saham dan bukan menyediakan keperluan kredit bagi aktiviti yang bersifat produktif. Ini adalah satu kelemahan yang mewujudkan risiko dalam ekonomi serta menjejaskan keyakinan pelabur dan mencetuskan krisis kewangan pada tahun 1997 (Bank Negara Malaysia,1997).

4.4 Krisis Kewangan Tahun (1997 -1998).

Ringgit Malaysia merosot dengan ketara dalam tempoh Krisis Mata Wang Asia pada tahun 1997. Aliran keluar modal telah membawa kepada susut nilai matawang dan menyebabkan peningkatan dalam kadar faedah. Akibat daripada kemerosotan nilai matawang, akaun modal Malaysia telah diliberalisasikan. Terdapat tiga tempoh yang berbeza dalam meliberalisasikan kawalan pertukaran asing di Malaysia iaitu pada tahun 1973, 1987 dan pada tahun (1994-1996). Pada tahun 1987, langkah baru telah dilaksanakan untuk mengurangkan formaliti dan kos operasi. Tujuannya adalah untuk menggalakkan penglibatan sektor swasta sebagai ejan pertumbuhan. Berikutan pertumbuhan ekonomi yang mampan sejak tahun 1987, urusanniaga yang melibatkan pertukaran asing meningkat dan memerlukan persekitaran kawalan pertukaran yang lebih liberal. Oleh itu, beberapa keperluan pengawalan kadar pertukaran asing dilonggarkan berkuatkuasa dari tahun 1994(Bank Negara Malaysia,1999). Pada tahun 1990, langkah liberalisasi pasaran modal dalam ekonomi telah membawa kepada peningkatan dalam aliran keluar masuk modal jangka pendek dan aliran masuk modal yang kukuh pada tahun 1991 sehingga tahun 1993. Menyedari bahawa aliran masuk modal adalah bersifat sementara dan bersifat spekulatif, BNM mula mengenakan beberapa bentuk sekatan bagi aliran masuk modal yang bersifat jangka pendek pada tahun 1994. Kawalan mata wang terpilih telah dikenakan pada tahun 1998 bagi tujuan menguruskan aliran modal yang merosakkan dan menghadkan kesan buruk kepada sektor kewangan. Selain itu, kawalan dalam menghadkan aliran keluar modal turut dilakukan bagi tujuan pemulihan ekonomi dan kestabilan harga.

Dasar liberalisasi juga dilaksanakan semasa krisis kewangan Asia Timur yang mana sektor perbankan telah menunjukkan ketidakcekapan dan berlaku peningkatan pinjaman tidak berbayar yang mendadak secara berterusan. Bagi memulihkan ekonomi dan persediaan menghadapi situasi yang tidak dijangka seperti ini di masa hadapan, kebanyakan negara terlibat termasuk Malaysia telah melaksanakan liberalisasi kewangan. Malaysia telah mengubah struktur institusi perbankan di mana bank komersial di Malaysia telah mula bergabung dengan institusi kewangan yang lain termasuk syarikat kewangan. Penggabungan tersebut adalah merupakan satu langkah bagi meningkatkan keupayaan kewangan bank tersebut. Penggabungan ini telah menyebabkan bilangan bank komersial berkurangan daripada 37 buah pada tahun 1994 kepada 23 buah pada

tahun 2003(Bank Negara Malaysia,2005). Dalam meliberalisasikan kewangan Malaysia, pendekatan secara berperingkat, teratur dan terpilih bagi memastikan negara dapat meraih manfaat yang maksimum. Rancangan liberalisasi disokong oleh perlindungan yang mencukupi bagi memastikan seluruh fungsi pengantaraan sistem kewangan akan terus teguh, berkesan dan kukuh. Rancangan liberalisasi ini akan memperkukuhkan kedudukan Malaysia sebagai hab kewangan Islam antarabangsa. Reformasi kewangan dan segala usaha yang telah dijalankan sejak berpuluh tahun dahulu sudah membuahkan hasil yang menggalakkan.

5. PERLAKSANAAN DASAR LIBERALISASI TERHADAP PERBANKAN ISLAM DI MALAYSIA

Malaysia merupakan sebuah negara yang paling cepat mengalami perkembangan dalam industri kewangan Islam khususnya dalam perbankan Islam. Sistem perbankan Islam yang ada di Malaysia kini telah mendapat pelbagai pengiktirafan dan menjadi rujukan negara-negara lain. Perbankan Islam yang ada kini telah memberikan pengguna pelbagai pilihan dalam memilih instrumen ataupun produk-produk kewangan yang ditawarkan. Perbankan Islam juga tidak ketinggalan dalam mengalami proses dasar liberalisasi. Bermula daripada pra liberalisasi (1969).

5.1 Pra Liberalisasi Perbankan Islam (1969 – 1999)

Sejak dahulu lagi umat Islam di seluruh dunia amnya dan di Malaysia khasnya berhasrat untuk melihat tertegaknya Sistem Perbankan Islam (SPI) dalam dunia perbankan dan kewangan negara. Umat Islam telah mengamalkan beberapa transaksi yang bebas daripada amalan bunga seperti amalan jual janji. Ia diamalkan kerana mereka tidak mahu terlibat dengan pembiayaan pinjaman yang berasaskan bunga yang diuruskan oleh institusi ceti pada waktu berkenaan(Joni Tamkin Borhan,2001). Selain itu, umat Islam menyimpan dengan cara mereka yang tersendiri tanpa melibatkan pihak bank. Ini kerana mereka mahu mengelakkan diri daripada terlibat dengan amalan yang berteraskan riba. Namun, terdapat juga segelintir masyarakat yang tidak dapat mengelakkan diri daripada berurusan dengan pihak bank seperti usahawan dan peniaga bagi memajukan perniagaan masing-masing ketika itu(Anitha Rosland,2016).

Menurut kajian dan penelitian yang mendalam terhadap ekonomi luar bandar dalam tahun-tahun 50-an, Ungku Aziz, Professor Ekonomi di Universiti Malaya pada waktu itu mendapati bahawa kaum Muslimin hanya menyimpan dengan satu tujuan sahaja iaitu untuk menunaikan ibadah haji. Beliau seterusnya mengemukakan memorandum kepada kerajaan pada tahun 1959 mencadangkan keperluan satu perbadanan atau sebuah institusi kewangan ditubuhkan bagi menguruskan sumber-sumber kewangan bakal haji Malaysia tanpa berlandaskan sistem riba tetapi dalam bentuk pelaburan yang tidak bercanggah serta boleh memberi pulangan yang munasabah kepada mereka(Othman Yong,1993). Ekoran daripada cadangan tersebut dan setelah diperakukan oleh Rektor Universiti al-Azhar, Sheikh Mahmud al-Syaltut, bahawa usul-usul yang dicadangkan oleh Ungku Aziz itu tidak bercanggah dengan tuntutan Islam, maka kerajaan telah menubuhkan Perbadanan Wang Simpanan Bakal Haji pada tahun 1962. Untuk memperkemas pentadbiran haji di Malaysia, enam tahun kemudiannya iaitu pada tahun 1969, perbadanan ini yang berpejabat di Kuala Lumpur digabungkan dengan Pejabat Urusan Haji yang telah ditubuhkan pada tahun 1951 yang berpejabat di Pulau Pinang. Gabungan kedua-dua badan ini melahirkan Lembaga Urusan dan Tabung Haji (LUTH) yang juga dikenali dengan Tabung Haji di bawah undang-undang Malaysia Akta 8, LUTH (Pindaan) 1973(Ab. Mumin Ab. Ghani,1993)

Berdasarkan amalan penyimpanan dan prinsip-prinsip muamalah yang dilaksanakan oleh LUTH maka secara tidak langsung amalan perbankan Islam telah diamalkan di Malaysia. Oleh itu sesetengah pihak berpendapat bahawa LUTH merupakan sebahagian daripada sejarah SPI kerana operasinya menepati SPI seperti menggunakan prinsip-prinsip dan amalan kewangan yang berlandaskan Syariah. Walaupun ia bukan institusi yang ditubuhkan di bawah undang-undang bank Islam namun kejayaan LUTH tetap menjadi faktor penting kepada keyakinan penubuhan

Bank Islam ataupun SPI di Malaysia (Joni Tamkin Borhan, 2001). Suntikan semangat di peringkat antarabangsa menerusi kejayaan penubuhan bank-bank Islam dalam bentuknya yang moden menjadi pendorong yang kuat kepada masyarakat Islam Malaysia untuk mendesak kerajaan mengadakan Sistem Perbankan Islam yang selari dengan Islam. Ekoran itu, Kongres Ekonomi Bumiputera pada tahun 1980 telah meluluskan satu resolusi mendesak kerajaan membenarkan LUTH menubuhkan Bank Islam bagi tujuan menggerakkan dan melabur dana orang Melayu dalam negara selaras dengan prinsip-prinsip Syariah. Kemudian dalam Seminar Kebangsaan tentang Konsep Pembangunan dalam Islam yang berlangsung di Universiti Kebangsaan Malaysia pada bulan Mac 1981, telah meluluskan satu resolusi meminta kerajaan mengambil langkah segera untuk menggubal akta yang beroperasi mengikut prinsip-prinsip Syariah Islam (Fidzlihan Muhammad, 2012). Rentetan daripada gesaan itu, kerajaan telah membentuk Jawatankuasa Pemandu Kebangsaan Bank Islam untuk membuat kajian penubuhan Bank Islam tersebut. Jawatankuasa ini dianggotai 14 ahli dan melantik Penasihat Khas kepada Perdana Menteri, Raja Tan Sri Mohar Raja Badiozaman sebagai Pengerusi jawatankuasa tersebut dan LUTH telah dilantik menjadi pihak urusetianya (Nor Mohamed Yakcop, 1996). Jawatankuasa pemandu telah menjalankan kajian mendalam dan terperinci dalam aspek-aspek perundangan, operasi, teknikal dan kewangan.

Beberapa siri lawatan ke Bank Islam di Timur Tengah turut dilakukan untuk mendapatkan maklumat langsung tentang kedayamajuan perbankan Islam. Jawatankuasa ini mengambil masa yang agak lama dalam menjalankan kajian supaya penubuhan Bank Islam tidak akan mengalami proses rombakan. Dalam penyediaan laporan, jawatankuasa ini telah menggunakan operasi Faisal Islamic Bank di Mesir dan di Sudan sebagai panduan. Laporan Jawatankuasa Pemandu ini diserahkan kepada Perdana Menteri pada 5 Julai 1982. Hasilnya, kerajaan memperakui laporan itu dan akhirnya pada 1 Mac 1983 kerajaan menubuhkan Bank Islam Malaysia Berhad (BIMB) dan diperbadankan di bawah Akta Syarikat 1965. Ketua Eksekutif pertama BIMB yang dilantik ialah Dato' Dr. Abd. Halim Ismail. BIMB memulakan operasinya pada 1 Julai 1983 di sebuah cawangan di Kuala Lumpur dengan menawarkan perkhidmatan seperti yang ditawarkan oleh bank-bank konvensional lain tetapi perkhidmatannya berdasarkan prinsip-prinsip Syariah. Selepas kemunculan BIMB, muncul pula Syarikat Takaful Malaysia menerusi kelulusan Akta Takaful di Parlimen pada tahun 1984. Pada tahun yang sama juga kerajaan telah meluluskan Akta Pelaburan Kerajaan 1983 (Akta 275) di mana akta ini penting kerana tanpanya Bank Islam tidak boleh menjalankan aktiviti pelaburan sebagai alat kecairan wang secara Islam yang sah menurut undang-undang. Penubuhan BIMB ditubuhkan dengan modal dibenar RM 500 juta dan modal berbayar sebanyak RM 80 juta. Jumlah tersebut adalah daripada sumber beberapa pihak tertentu seperti kerajaan Malaysia menyumbang RM 30 juta, LUTH RM 10 juta, RM 5 juta dari Pertubuhan Kebajikan Islam Malaysia (PERKIM), Majlis Islam negeri-negeri RM 20 juta, perbadanan Yayasan Ugama Negeri RM 3 juta dan Perbadanan Peringkat Persekutuan RM 12 juta (Nor Mohamed Yakcop, 1996).

Kejayaan tertubuhnya Bank Islam pertama di Malaysia tidak akan tercapai tanpa sokongan daripada kerajaan serta rakyat. Kejayaan ini juga adalah kerana BIMB diberi peluang untuk beroperasi selama sepuluh tahun secara tunggal iaitu daripada tahun 1983 sehingga tahun 1992. BIMB terbukti merupakan institusi yang berdaya maju, di mana aktivitinya berkembang pesat ke seluruh negara melalui 84 buah rangkaian dengan kekuatan 2,022 orang kakitangan berbanding hanya 6 cawangan dan 272 orang kakitangan pada tahun 1984 (Bank Negara Malaysia, 1999). Pada 17hb Januari 1992, BIMB telah disenaraikan di Papan Utama Bursa Saham Kuala Lumpur (BSKL) kesan daripada perluasan modal berbayar bank melalui penyusunan semula modal kepada RM 133,405,001 pada tahun 1991 (Joni Tamkin Borhan, 2001). Pada tahun 1993 Skim Perbankan Tanpa Faedah (SPTF) mula diperkenalkan. SPTF merupakan satu skim yang dirangka untuk membenarkan institusi kewangan konvensional menawarkan khidmat perbankan Islam (Bank Negara Malaysia, 1994). Ia dilaksanakan secara berperingkat-peringkat melibatkan beberapa fasa. Semua bank perdagangan, bank saudagar dan syarikat kewangan layak untuk menyertai SPTF dengan syarat mereka memenuhi keperluan-keperluan minimum tertentu. Hasrat kerajaan untuk

mengembangkan kemudahan perbankan tanpa faedah tercapai apabila fasa pertama pelaksanaan SPTF dilancarkan oleh Menteri Kewangan Dato' Seri Anwar Ibrahim pada Mac 1993. Pelancaran ini adalah secara perintis yang melibatkan tiga buah bank perdagangan yang terbesar di Malaysia iaitu Malayan Banking Berhad, Bank Bumiputra Malaysia Berhad dan United Malayan Banking Corporation Berhad. Skim ini mengambil masa setahun untuk diteliti oleh Kementerian Kewangan dan Bank Negara Malaysia (BNM) bagi memastikan ia benar-benar berdaya maju dan mendapat sambutan rakyat.

Matlamat utama pelaksanaan SPTF ialah untuk memperluaskan kemudahan perbankan tanpa faedah dan menguji keberkesanan perbankan Islam dalam sistem konvensional di samping untuk menilai sama ada skim ini popular di kalangan masyarakat Islam dan bukan Islam. Ia juga sekaligus untuk membuktikan bahawa perbankan Islam itu sesuai untuk semua masyarakat setiap masa dan apa jua keadaan. Sekiranya ia mampu memenuhi matlamat ini, SPTF akan menjadi penggerak sistem kewangan bercorak Islam yang lebih menyeluruh pada masa hadapan. Keseluruhan operasi skim ini berasaskan prinsip Syariah dan tidak ada pengasingan kaunter dengan sistem konvensional. Ini bermakna kaunter yang sama akan menawarkan kemudahan produk konvensional dan produk tanpa riba. Cuma yang diasingkan adalah ketika membuat kerja pengauditan. Bagi memastikan SPTF berjalan mengikut lunas Syariah, pihak bank dikehendaki melantik sekurang-kurangnya seorang penasihat Syariah untuk memberi nasihat dan panduan supaya operasinya tidak bertentangan dengan prinsip Syariah. Malah, BNM juga telah mengeluarkan garis panduan dari semasa ke semasa kepada bank yang terbabit. Produk-produk yang boleh ditawarkan oleh 3 bank tersebut semasa tempoh perintis dihadkan kepada 7 jenis produk iaitu akaun simpanan, akaun pelaburan, pembiayaan perumahan, pembiayaan kenderaan, sewaan, kemudahan pembiayaan semula kredit eksport tanpa faedah dan bil penerimaan tanpa faedah (Nor Mohamed Yakcop, 1996).

Fasa kedua SPTF dilancarkan pada 21 Ogos 1993 yang melibatkan sepuluh lagi institusi kewangan. Fasa kedua dilancarkan berikutan kejayaan perkhidmatan itu mendapat sambutan ramai sejak ia diperkenalkan menerusi tiga buah bank perdagangan tempatan dalam fasa pertama. Fasa kedua ini membabitkan empat buah bank perdagangan, sebuah bank saudagar dan lima buah syarikat kewangan. Dengan pelaksanaan fasa kedua, jumlah cawangan bank dan institusi kewangan yang menawarkan SPTF meningkat daripada 280 cawangan kepada 440 cawangan tidak termasuk 44 cawangan BIMB. Ia mempunyai 21 instrumen yang dikendalikan menerusi 14 buah bank dan institusi kewangan. Antaranya yang paling mendapat sambutan ialah *Wad'iah Yad Damānah*, *Mudārabah*, *Musyārahah*, *Murābahah* dan *Bay' Bithaman Ajil*. Pada akhir bulan Disember 1995 jumlah institusi kewangan yang menyertai SPTF ialah sebanyak 42 buah dengan jumlah cawangan yang menawarkan kemudahan perbankan Islam sebanyak 1472 iaitu 1406 cawangan institusi SPTF dan 66 cawangan BIMB. Merujuk kepada penyertaan institusi perbankan komersial, ia dapat dilihat menerusi penyertaan beberapa institusi perbankan bersaiz mega di Malaysia ke dalam skim ini yang melibatkan HSBC Bank Malaysia Berhad, Standard Chartered Bank dan Citi Bank Berhad. Penyertaan institusi sebegini secara tidak langsung memimpin institusi perbankan tempatan lain seperti Hong Leong Bank Berhad, Malayan Banking Berhad, RHB Bank Berhad dan Southern Bank Berhad untuk turut serta menawarkan perkhidmatan perbankan Islam di institusi masing-masing (Nor Hasyimah Sulaiman, 2009).

Bagi memastikan aspek pematuhan Syariah diperkemas, Bank Negara Malaysia telah menubuhkan Majlis Penasihat Syariah (MPS) Kebangsaan pada 1 Mei 1997 dengan dianggotai seramai 10 orang anggota penasihat termasuk seorang daripada luar negara. Majlis ini kemudiannya dinaikkan taraf ke peringkat tertinggi setelah Akta Bank Negara 2009 dipinda. Antara lainnya akta ini memperuntukkan kuasa lebih besar sehingga segala resolusi dan fatwa yang dikeluarkan oleh MPS berkaitan isu-isu Syariah yang melibatkan perjalanan dan operasi perbankan Islam mengikat setiap operasi dan keputusan syariah institusi perbankan Islam hatta terhadap keputusan Hakim Mahkamah Tinggi (Bank Negara Malaysia, 2009). Berikutnya pada 1hb Oktober 1999, kerajaan Malaysia menubuhkan sebuah lagi bank Islam (*full-fledged Islamic bank*)

yang diberi nama Bank Muamalat Malaysia Berhad (BMMB). Penubuhan bank ini ekoran penggabungan yang berlaku antara Bank Bumiputra Malaysia Berhad (BBMB) dan Bank of Commerce Malaysia Berhad (BOCB). Di bawah peraturan penggabungan, seluruh aset dan liabiliti perbankan Islam BMMB, BOCB dan BBMB Kewangan Berhad (BBMBK) telah dipindahkan kepada BMMB. Manakala operasi konvensional BBMB, BOCB, dan BBMB pula dipindahkan kepada BOCB. Sebagai tambahan, BMMB telah diberikan sebanyak 40 cawangan daripada BBMB dan BBMB di pelbagai lokasi di seluruh Malaysia (Hamim Syahrudin dan Syed Musa Al-Habsyi, 2007).

5.2 Pasca Liberalisasi (2000 – sehingga kini)

Ekoran kejayaan penubuhan Bank Islam kedua ini, Kerajaan Malaysia seterusnya pada 2001 telah melancarkan Pelan Induk Sektor Kewangan (PISK) 2001-2010¹ yang merupakan Pelan Pembangunan Sektor kewangan Malaysia untuk jangka masa 10 tahun lagi bagi meletakkan kepentingan sektor perbankan Islam sebagai komponen penting sistem kewangan Malaysia (Bank Negara Malaysia, 2015). Jadi, pelan ini telah menggariskan beberapa perancangan penting untuk dicapai dalam tempoh sepuluh tahun, termasuklah:

- i. Menyasarkan agar industri perbankan Islam mampu mencapai 20% daripada pasaran perbankan dan insuran secara keseluruhannya.
- ii. Mengaspirasikan agar industri perbankan Islam dapat memberi sumbangan berkesan kepada sektor kewangan ekonomi negara.
- iii. Memastikan industri perbankan Islam ini dilandaskan kepada rangka kerja Syariah dan pengawalseliaan yang sesuai dan komprehensif.
- iv. Memastikan industri perbankan Islam disokong oleh institusi khusus (mahkamah perdagangan Syariah) dalam sistem kehakiman untuk menyelesaikan isu-isu perundangan berhubung dengan perbankan Islam.
- v. Memastikan sumber daya manusia yang mendukung industri perbankan Islam mencukupi dan mempunyai kepakaran dan kemahiran yang seiring dengan keperluan industri.
- vi. Meletakkan Malaysia sebagai pusat kewangan Islam serantau.

Pada tahun 2002, kerajaan Malaysia sekali lagi telah mengambil peluang mengembangkan lagi sektor perbankan Islam dengan menubuhkan kerangka kawal selia dan pengawasan khusus untuk industri perbankan Islam yang dikenali sebagai Lembaga Perkhidmatan Kewangan Islam (Islamic Financial Services Board, IFSB). Jawatan kuasa ini merupakan badan antarabangsa yang dipengerusikan oleh Malaysia dan mempunyai mandat penting dalam pembangunan piawaian yang sejajar dengan ciri-ciri unik industri kewangan Islam. Selain itu, jawatankuasa ini berperanan memastikan keutuhan, kestabilan dan pembangunan industri perbankan Islam keseluruhannya dalam mendepani cabaran liberalisasi kewangan. Selain daripada itu, pada tahun 2004, kerajaan Malaysia telah membuka ruang kepada perbankan Islam untuk menjalankan perniagaan perbankan di Malaysia. Penyertaan ekuiti asing dalam syarikat subsidiari perbankan Islam di Malaysia dibenarkan sehingga mencecah 49 peratus. Pendekatan berhati-hati Malaysia menerima kemasukan bank-bank asing juga adalah faktor sampingan untuk memastikan perkembangan industri perbankan Islam diterajui oleh institusi perbankan tempatan. Undang-undang yang komprehensif dan syarat-syarat yang ketat untuk mendapat lesen operasi oleh bank-bank asing membantu untuk mengekalkan persaingan yang adil dan seimbang di antara bank tempatan dan asing. Sekiranya tiadanya undang-undang yang mampu mengawal kemasukan bank-bank asing ini, sudah pasti bank-bank tempatan tidak akan mampu untuk bersaing memandangkan kekukuhan bank-bank asing dari segi sumber perbankan, kepakaran dan pengalaman mereka di dalam pasaran di seluruh dunia. Namun begitu undang-undang yang digubal bagi mengawal selia bank asing yang telah diberi lesen untuk beroperasi di Malaysia perlulah berdasarkan faktor

¹ Bagi memperkasakan institusi perbankan Islam, kerajaan Malaysia telah menyediakan satu pelan sektor kewangan untuk tempoh 10 tahun iaitu 2011-2020. Pelan ini menyediakan persekitaran yang kondusif bagi mengembeling jumlah aliran kewangan Islam yang lebih tinggi daripada pelbagai peserta pasaran untuk disalurkan melalui instrument kewangan Islam yang inovatif. Antara isi kandungan PISK adalah: i. Menguasai 20% daripada pasaran perbankan Islam ii. Mempunyai modal yang kukuh dan besar serta menawarkan produk dan perkhidmatan yang komprehensif, iii. Berlandaskan rangka kerja Syariah dan pengawalseliaan yang sesuai, iv Di sokong oleh institusi kehakiman bagi menyelesaikan isu-isu perundangan dalam perbankan Islam, v. Di sokong oleh tenaga kerja yang terlatih dan mempunyai kemahiran yang diperlukan, vi. Meletakkan Malaysia sebagai pusat kewangan serantau, Bank Negara Malaysia, *Financial Sector Masterplan*, (Kuala Lumpur: 2010)

globalisasi ekonomi dunia (Zulkifli Hassan, 2013). Sejalan dengan pengawalseliaan yang kukuh serta kemudahan perniagaan yang kondusif pada tahun 2005, kerajaan Malaysia telah menawarkan lebih banyak lesen kepada bank – bank Islam milik asing seperti Al-Rajhi Banking & Investment Corporation dan Kuwait Finance House (KFH) (Zulkifli Hassan, 2013).

Pada masa yang sama, “kaunter Islam” di bank-bank konvensional turut diubah kepada “Subsidiari Islam” yang juga dilesenkan di bawah Akta Bank Islam 1983 (Hafas Furgani dan Ratna Mulyany, 2007). Lesen khas ini membenarkan setiap bank-bank Islam Subsidiari diletakkan di bawah pengurusan dan kawalan perbankan induk dengan modal yang berasingan. Pada tahun 2006, Bank Negara Malaysia telah meluluskan 10 lesen perbankan Islam kepada perbankan konvensional yang melibatkan beberapa kumpulan perbankan terbesar seperti Kumpulan RHB dengan nama RHB Islamic Bank Berhad, Kumpulan Commerce Group dengan nama Tjari Bank Berhad, Kumpulan Hong Leong dengan nama Hong Leong Islamic Bank dan akhirnya kumpulan AmBank dengan nama AmIslamic Bank (Hamim Syahrudin dan Syed Musa Al-Habsyi, 2007). Manakala pada tahun 2009, dasar liberalisasi yang dilaksanakan pada tahun tersebut adalah lebih drastik dan mempunyai skop yang lebih luas khususnya kepada perbankan Islam. Bukan itu sahaja, dasar liberalisasi ini merangkumi industri kewangan yang lain seperti insurans dan takaful, serta lebih menjurus kepada sektor kewangan Islam. Selain itu, dasar liberalisasi ini juga mempunyai darjah keterbukaan pasaran yang lebih luas berbanding sebelumnya iaitu mencecah sehingga 70 peratus daripada had ekuiti asing. Langkah liberalisasi kewangan yang dilaksanakan ini adalah konsisten dengan objektif yang disasarkan dalam Pelan Induk Sektor Kewangan (PISK) 2001-2010 yang bertujuan untuk membentuk sistem kewangan yang berkesan, berdaya saing, berdaya tahan dan dinamik. Jadi, bagi mencapai objektif PISK, beberapa perubahan telah dilaksanakan termasuklah membuka peluang kepada perbankan Islam asing dengan pemberian dua lesen perbankan Islam yang telah ditawarkan kepada peserta asing bagi menubuhkan bank-bank Islam. Selain itu, tiga lesen perbankan perdagangan turut ditawarkan kepada bank bertaraf dunia yang dapat memberi manfaat kepada Malaysia.

Selain itu, kelonggaran turut diberikan bagi meningkatkan ekuiti bagi bank Islam daripada 49 peratus kepada 70 peratus. Manakala bagi had ekuiti asing bagi bank perdagangan domestik tetap kekal pada tahap 30 peratus. Selain itu, institusi kewangan asing juga diberi kelonggaran untuk beroperasi di Malaysia bagi memperluaskan produk dan perkhidmatan kewangan melalui pembukaan cawangan baharu. Ini adalah bagi mencapai akses yang lebih meluas dalam memberi perkhidmatan kewangan. Bank-bank perdagangan asing yang diperbadankan di Malaysia akan dibenarkan untuk membuka sepuluh cawangan pembiayaan mikro pada tahun ini. Sehingga kini, keseluruhan institusi perbankan Islam yang beroperasi di Malaysia adalah 16 bank Islam penuh (*full-fledge Islamic bank*) yang diberikan lesen oleh Bank Negara Malaysia meliputi bank milik asing dan juga tempatan di samping beberapa entiti lain seperti bank pelaburan, institusi kewangan pembangunan, institusi kewangan bukan bank dan sebagainya. (Rujuk Jadual 2.4). Kesimpulan daripada perkembangan perbankan Islam di Malaysia, Malaysia mengguna pakai pelaksanaan dwi perbankan meliputi pelaksanaan sistem perbankan Islam dalam masa yang sama membenarkan operasi sistem perbankan konvensional. Keberkesanan pendekatan pelaksanaan dua sistem perbankan secara serentak telah memberi kesan positif terhadap kepesatan ekonomi serta penerimaan masyarakat terhadap perbankan Islam. Ini kerana setiap pendekatan yang dilaksanakan dalam sistem perbankan Islam dilakukan secara berperingkat dan bukan melibatkan keseluruhan sistem secara keseluruhan seperti yang dilaksanakan di negara lain seperti yang dilakukan negara Iran dan Sudan (Rujuk Rajah 2.1).

Jadual 3: Senarai Institusi Kewangan Yang Menawarkan Perbankan Islam di Malaysia

Bank Islam Penuh (<i>full fledged</i>)	
<u>Tempatan</u>	<u>Asing</u>
1. Bank Islam Malaysia Berhad (BIMB) 2. Bank Muamalat Malaysia Berhad 3. Affin Islamic Bank Berhad Public Bank Berhad 5. AmIslamic Bank Berhad 6. CIMB Islamic Bank Berhad 7. EONCAP Islamic Bank Berhad 8. Hong Leong Islamic Bank 9. Maybank Islamic Berhad 10. RHB ISLAMIC Bank Berhad	1. Kuwait Finance House (Malaysia) 2. Al Rajhi Banking & Investment 3. Asian Finance Bank Berhad 4. HSBC Bank Malaysia Berhad 5. OCBS Al-Amin 6. Standard Chartered Saadiq

Sumber: Diubahsuai daripada Bank Negara Malaysia (2013)

Akta Perbankan Islam 1963 Bank Islam Malaysia Berhad	Skim perbankan Islam Bank Muamalat Malaysia Berhad dan Bank Islam Asing Bank Islam Asing Bank Konvensional dan Kaunter Islam (Skim Perbankan Tanpa Faedah)	Bank Islam Susidiari Liberalisasi kewangan Islam menerusi Pelan Induk Sektor Kewangan Kemasukan Bank Islam Asing Akta Bank Negara Tahun 2009
Peringkat Awal (1983-1990)	Peringkat Pertengahan (1990-2000)	Peringkat Maju (2000- Seterusnya)

Rajah 1: Revolusi Sistem Perbankan Islam

Sumber: Diubahsuai dari Bank Negara Malaysia (1998) dan Mohammad Taquiuddin (2012)

6. IMPLIKASI DASAR LIBERALISASI KEWANGAN TERHADAP PERBANKAN ISLAM

Pembangunan kewangan adalah subset dalam liberalisasi kewangan. Proses liberalisasi membolehkan institusi-institusi perbankan respon dengan segera kepada perubahan kecairan, menggalakkan persaingan yang sihat antara institusi kewangan dan meningkatkan kecekapan dalam industri perbankan. Institusi perbankan Islam juga turut menerima kesan langsung sepanjang tempoh dasar ini dilaksanakan. Berikut merupakan kesan langsung daripada pelaksanaan dasar liberalisasi perbankan Islam :

6.1 Kemajuan Institusi Perbankan Islam

Sistem kewangan Islam telah berkembang dengan baik dan secara berperingkat di mana kebanyakan tempat, ia bermula dengan perkhidmatan perbankan Islam seperti deposit dan lain-lain serta seterusnya perkhidmatan takaful, pasaran modal seperti sukuk dan pasaran wang. Ianya

telah mengalami pelbagai perkembangan dan melahirkan pelbagai inovasi dan semua ini dilakukan dengan membuat pemantauan yang berterusan bagi memastikan bahawa sistem perbankan Islam sentiasa menepati garis panduan yang telah ditetapkan. Ianya juga dapat memastikan bahawa perbankan Islam sentiasa mengikuti serta memenuhi keperluan semasa. Justeru, tidak hairanlah Malaysia menjadi antara tumpuan dan contoh kepada dunia luar dalam perbankan Islam. Hal ini dapat dibuktikan melalui prestasi sistem perbankan Islam semasa krisis kewangan dunia. Perbankan Islam kurang terjejas dengan impak negatif krisis tersebut kerana perbankan Islam yang berasaskan syariat tidak dibenarkan terlibat dalam aktiviti yang telah menjadi faktor penyebab kepada krisis akibat daripada amalan riba dan spekulasi (Akram Laldin dan Nusaibah Farid, 2010).

6.2 Kepelbagaian Peserta

Adalah diakui bahawa sistem perbankan Islam masa kini menuju ke arah mewujudkan sistem perbankan yang serba lengkap. Dari sudut perkhidmatan, perbankan Islam telah ditawarkan dalam institusi konvensional yang dipanggil (dwi perbankan). Terdapat juga institusi perbankan konvensional yang melakukan transformasi menyeluruh dan bertukar kepada institusi perbankan Islam sepenuhnya. Malah, peserta dalam institusi perbankan Islam terdiri daripada kalangan pelanggan atau pelabur yang beragama Islam dan bukan Islam di pelbagai negara. Malah institusi perbankan Islam telah berkembang di peringkat global sehingga pelbagai transaksi merentas sempadan negara dapat dilakukan (Engku Rabiah Adawiah Engku Ali, 2003).

6.3 Menjadikan Perbankan Islam Berdaya Saing

Sistem perbankan Islam dan konvensional kini beroperasi secara serentak (dual sistem). Ianya juga mulai memperlihatkan keistimewaan dan pelbagai ciri yang unik serta telah diterima sebagai sistem kewangan alternatif kepada sistem konvensional masa kini. Malah, negara-negara seperti Singapura dan Hong Kong yang menjadi pusat kewangan konvensional turut mula mengkaji dan membenarkan operasi perbankan Islam di negara mereka (Akram Laldin dan Nusaibah Farid, 2010).

6.4 Pusat Kewangan Islam (*Islamic Finance Hub*)

Malaysia telah berhasrat untuk menjadi pusat kewangan Islam serantau. Ianya dilihat sebagai suatu perkembangan yang positif kepada pembangunan institusi perbankan Islam. Jadi, satu usaha perlu dilaksanakan bagi membentuk satu sistem kewangan yang menyeluruh dan mengukuhkan perkhidmatan perbankan Islam sedia ada. Usaha tersebut akan membentuk institusi perbankan Islam Malaysia menjadi satu pusat kecemerlangan bagi institusi perbankan Islam bagi negara-negara yang berdekatan dengannya. Negara-negara lain juga boleh memanfaatkan kewujudan pusat ini untuk melaksanakan urusan global dan membangunkan industri perbankan Islam tempatan.

6.5 Pengenalan Sistem Kawal Selia dan Sekatan

Sistem kawal selia bagi sektor perbankan telah diperkenalkan pada pertengahan tahun 1990 bagi mengukuhkan kuasa bersaing institusi perbankan tempatan. Ia bertujuan untuk mengurangkan bilangan bank, syarikat kewangan dan syarikat insurans tempatan dan menjadikan mereka lebih kukuh. Sistem ini pada awalnya diperkenalkan dalam bank perdagangan pada Ogos 1994. Manakala bagi bank saudagar pada Januari 1996 dan dalam syarikat kewangan pada April 1996. Selain sistem dua tingkat ini, sekatan ke atas bidang perniagaan antara bank perdagangan, syarikat kewangan dan bank saudagar telah dilonggarkan, begitu juga sekatan ke atas penglibatan bank dalam pelaburan sekuriti (Murakami & Michiko, 1998).

6.6 Pengukuhan Kuasa Penyeliaan Bank Negara

Pada tahun 1989, Akta Perbankan dan Institusi Kewangan telah diperkenalkan untuk mengukuhkan kuasa penyeliaan Bank Negara. Keperluan kecukupan modal yang berasaskan garis panduan *Bank of International Settlement* (BIS) telah diperkenalkan kepada sektor perbankan

pada tahun yang sama. Akta itu juga mengkehendaki bank asing diperbadankan di negara ini dalam masa lima tahun. BNM dengan kerjasama industri perbankan dan institusi perakaunan profesional memperkenalkan satu format standard bagi laporan kewangan bank dan syarikat kewangan pada tahun 1988 untuk memberikan pendedahan maklumat dan ketelusan yang lebih tentang operasi institusi perbankan (Bank Negara Malaysia, 2004). Pendedahan dalam penyata kewangan perlu menyeluruh memandangkan adalah penting bagi masyarakat umum mengetahui kedudukan dan prestasi kewangan mereka. Walau bagaimanapun, ia tidak memberi jaminan bahawa sistem kewangan itu dilindungi daripada ketidaksempurnaan pasaran (Rubi Ahmad dan Sieh Lee Mei Ling, 2004). Selain itu, satu peristiwa penting dalam sejarah pengawalseliaan dan perundangan pada tahun 1989 apabila Akta Bank dan Institusi Kewangan (ABIK) digubal bagi menggantikan Akta Perbankan 1973 dan Akta Syarikat Kewangan pada tahun 1969. Tujuan ABIK diperkenalkan adalah untuk menyediakan penyeliaan bersepadu dalam institusi kewangan di Malaysia di samping memodenkan serta mengemaskini undang-undang yang berkaitan dengan perbankan dan institusi lain di bawah satu rejim penyeliaan dan pengawalseliaan. ABIK juga telah menempatkan kesemua institusi perbankan yang di bawah penyeliaan BNM, termasuk syarikat diskaun dan broker-broker wang yang sebelum ini diselia secara pentadbiran, di bawah satu rangka kerja penyeliaan undang-undang yang seragam (Rubi Ahmad dan Sieh Lee Mei Ling, 2007).

6.7 Perkembangan Teknologi Maklumat Dalam Operasi Sektor Perbankan

Era digital baru telah mengiringi perkembangan dalam teknologi maklumat (IT), dengan menyumbang kepada kecekapan dalam operasi sektor perbankan seperti mewujudkan sistem perbankan internet, penghasilan produk dan khidmat yang ditawarkan disamping kemajuan dalam organisasi pengurusan institusi perbankan telah membawa perubahan dalam kaedah transaksi kewangan yang dijalankan. Institusi perbankan mula melabur bagi tujuan meningkatkan perkhidmatan pelanggan sebanyak RM1.6 bilion yang mana sebahagian besarnya dibelanjakan untuk membeli sistem yang baru, menaik taraf sistem sedia ada dan memperkukuhkan sistem perbankan sepanjang tempoh 1978-1994 (Bank Negara Malaysia, 1998). Penggunaan teknologi maklumat akan menghasilkan produk dan perkhidmatan yang lebih baik serta mampu bersaing dengan institusi perbankan asing. Kesannya, membuka laluan kepada ekonomi untuk mendapat ganjaran ketara dalam aspek mempertingkatkan kecekapan, inovasi serta produktiviti pada keseluruhannya. Perbankan elektronik dan penggunaan kad elektronik untuk transaksi adalah antara inovasi yang telah mempertingkatkan kecekapan serta produktiviti keseluruhannya. Kemajuan dalam produk perkhidmatan juga telah menjadi lebih sofistikated dengan memperkenalkan ciri-ciri baru dalam produk sedia ada. Contohnya produk akaun tabungan yang menawarkan faedah bertingkat berbanding dengan kadar faedah yang tetap.

6.8 Penyertaan Bank Asing Dalam Sistem Perbankan Islam Di Malaysia

Sejajar dengan komitmen negara untuk melaksanakan dasar liberalisasi secara berperingkat, lima lesen bank perdagangan baharu telah dikeluarkan pada tahun 2009 kepada institusi asing yang mempunyai kepakaran baharu, rangkaian global dan tawaran nilai yang lebih kukuh bagi menyumbang kepada ekonomi negara. Inisiatif yang diambil ini membawa kepada penyertaan bank asing dalam sistem perbankan di mana ia telah meningkat daripada 18 peratus kepada 36 peratus antara tahun 1995 sehingga tahun 2009 (Bank Negara Malaysia, 2009). Bank asing juga telah diberi fleksibiliti operasi untuk meluaskan rangkaian mereka menerusi saluran elektronik dan penubuhan beberapa cawangan dengan lebih bebas bagi mengekalkan taburan lokasi cawangan yang seimbang oleh semua bank bagi menyokong keperluan kawasan yang kurang mendapat perkhidmatan kewangan (Bank Negara Malaysia, 2012). Malaysia mengamalkan pendekatan ke arah liberalisasi dengan mengambil kira keupayaan dan ketersediaan sektor perbankan untuk memperoleh manfaat. Penyertaan bank asing yang semakin meluas telah dilaksanakan secara tersusun. Teras utama pendekatan ini ialah kehadiran kumpulan perbankan domestik yang kukuh dan diurus dengan baik serta jaringan keselamatan kewangan yang menyeluruh. Usaha ini telah mengukuhkan daya tahan dan daya saing institusi perbankan domestik dan telah mendorong wujudnya institusi perbankan tempatan yang kukuh (Bank Negara Malaysia, 2012).

Dengan kemasukan bank asing ini, ia membolehkan perdagangan dan pelaburan merentas sempadan yang lebih luas, memudahkan pengembelian dana yang lebih cekap dan menyediakan peluang perniagaan dan pekerjaan yang baru. Meskipun berpotensi menyumbang kepada peningkatan kecekapan, disiplin pasaran dan perkhidmatan yang lebih canggih, namun bank asing terhad untuk beroperasi dalam segmen pelanggan bernilai tinggi dan berpulangan tinggi sahaja. Segmen bernilai lebih rendah akan terkecuali daripada menikmati akses yang sama seperti segmen lain bagi produk dan perkhidmatan yang ditawarkan oleh bank asing. Persaingan yang berlebihan juga akan menggalakkan amalan tidak sihat dalam persaingan harga serta amalan pemberian pinjaman yang berisiko tinggi dan bakal menjejaskan keutuhan bank dan meningkatkan risiko terhadap kestabilan kewangan (Bank Negara Malaysia, 2012).

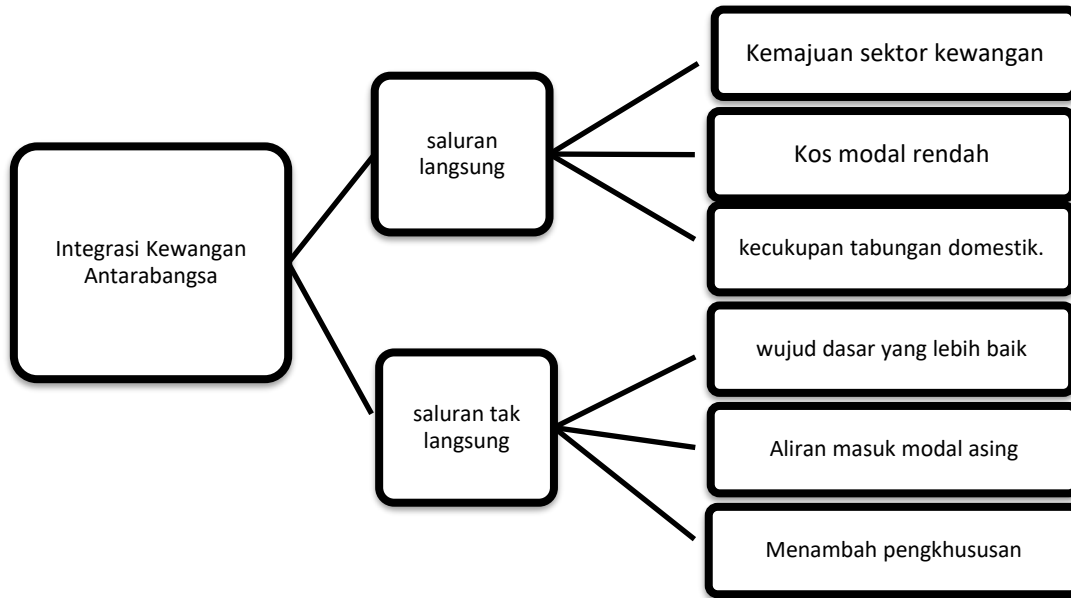
Namun, kehadiran bank asing juga mampu memburukkan lagi kesan krisis kewangan domestik. Bank asing yang tidak mempunyai asas deposit yang kukuh dalam ekonomi negara cenderung untuk mengurangkan pemberian pinjaman lebih daripada bank tempatan apabila berlakunya tekanan seperti berlakunya krisis kewangan domestik. Krisis kewangan yang berlaku pada tahun 2009 juga timbul akibat daripada sistem perbankan yang lebih bersifat antarabangsa. Oleh itu, Akta Perkhidmatan Kewangan 2013 dan Akta Perkhidmatan Kewangan Islam 2013 telah menghuraikan lebih lanjut dan memberi ketelusan mengenai kriteria kemasukan institusi asing dalam pasaran negara dengan mengkanunkan kehendak utama terhadap kehematan dan kualiti tawaran nilai yang dikemukakan oleh bakal peserta. Selain itu, bank perdagangan asing juga perlu diperbadankan di Malaysia. Keperluan ini bertujuan untuk memberi perlindungan kepada tahap yang lebih tinggi kepada ekonomi negara. Selain itu, tahap kerjasama merentas sempadan dalam pengawasan dan penyeliaan telah dipertingkatkan. Malaysia bekerjasama secara proaktif dengan pihak berkuasa penyeliaan negara asal bagi memastikan tindakan awal boleh diambil untuk memelihara kestabilan kewangan jika berlaku sebarang kejutan. Perkara ini merangkumi pengaturan untuk pertukaran maklumat dan kerjasama penyeliaan menerusi perjanjian persefahaman, serta penyertaan dalam forum penyeliaan (*supervisor colleges*) yang berkaitan dengan bank aktif pada peringkat antarabangsa (Bank Negara Malaysia, 2012).

6.9 Peningkatan Dalam Pertumbuhan Ekonomi

Beberapa kajian menunjukkan bahawa pembangunan dalam institusi perbankan akan membawa kepada pertumbuhan ekonomi. Terdapat hubungan yang signifikan, teguh dan positif antara pembangunan institusi perbankan dengan pertumbuhan ekonomi (John Williamson dan Molly Mahar, 1998). Selain itu, satu sistem perbankan yang maju dan berfungsi dengan baik dapat membantu pertumbuhan melalui tiga cara. Pertama, pelaburan langsung asing dapat membantu dalam penyediaan dana yang mencukupi bagi aktiviti pelaburan. Tanpa pelaburan asing, sesebuah ekonomi akan hanya mempunyai penabung-penabung kecil. Ini akan menyebabkan kesukaran firma yang ingin menjalankan perniagaan akan menghadapi masalah untuk mendapatkan pinjaman. Jadi, jika dana ini dikumpul melalui sebilangan bank dan perantaraan kewangan maka kos untuk mendapatkan dana tersebut akan berkurang dan signifikan (Hansson, Pontus & Lars Jonung, 1997).

Kedua, perantaraan kewangan akan mengurangkan risiko yang ditanggung oleh penabung-penabung individu. Individu yang menabung dalam perantaraan kewangan secara automatik mengagihkan risiko dengan mempelbagaikan projek pelaburannya, manakala penabung-penabung yang kecil akan kekurangan peluang untuk mempelbagaikan pelaburannya tanpa adanya satu sistem perbankan yang maju dan tersusun. Apabila sistem kewangan berkembang, lebih banyak sumber dapat disalurkan melalui perantaraan kewangan ini dengan risiko yang rendah dan ini menambah dana bagi pelaburan. Semasa integrasi kewangan antarabangsa juga boleh menjana pertumbuhan melalui dua saluran iaitu saluran langsung dan saluran tidak langsung. Melalui saluran langsung, aliran modal asing dapat menjadi pelengkap kepada tabungan domestik. Dengan ini pertumbuhan tidak akan dijejaskan oleh ketidakcukupan tabungan domestik untuk

membayai pelaburan(Prasad.2003). Ketiga, ianya boleh mengurangkan alokasi risiko global yang lebih baik. Model perletakan harga aset antarabangsa melunjurkan liberalisasi pasaran saham, memperbaiki alokasi risiko kerana pertambahan peluang-peluang untuk berkongsi risiko antara pelabur-pelabur domestik dan asing bagi membantu mempelbagaikan risiko. Selain itu, kebolehan untuk mempelbagaikan risiko ini seterusnya menggalakkan firma-firma menambah jumlah pelaburan mereka dan dengan ini dapat menggalakkan pertumbuhan ekonomi(Prasad.2003).

Rajah 2: Saluran Integrasi Kewangan Bagi Meningkatkan Pertumbuhan Ekonomi

Sumber: Prasad, Eswar, Kenneth Rogof, Shang-Jin dan M. Ayan Kose (2003)

Bagi saluran tidak langsung adalah perkembangan institusi perbankan domestik. Pertambahan bilangan bank asing dalam ekonomi domestik boleh mendatangkan banyak faedah. Pertama, penyertaan bank-bank asing dalam sistem perbankan domestik boleh memudahkan laluan kepada pasaran kewangan antarabangsa, khususnya bagi pengeksport, pengimport dan pelabur tempatan. Kedua, wujudnya banyak bank asing juga boleh menambahbaik rangka kerja perundangan dan penyeliaan ke atas industri perbankan domestik. Ketiga, bank-bank asing kerap kali memperkenalkan pelbagai instrumen kewangan yang baru dan ini boleh meningkatkan kemajuan teknologi dalam bidang perkhidmatan dan urusan kewangan. Kemasukan bank-bank asing cenderung untuk meningkatkan persaingan dan seterusnya boleh menambah baik kualiti perkhidmatan kewangan domestik dan juga kecekapan alokatif. Melalui saluran tidak langsung pula, aliran keluar masuk modal lebih bebas menggalakkan pengkhususan. Tanpa mekanisma pengurusan yang baik, maka satu struktur pengeluaran yang terlampau khusus akan mewujudkan volaliti pengeluaran yang tinggi seterusnya mewujudkan pula bilangan pengguna yang tinggi. Dalam prinsip globalisasi kewangan, ia boleh membantu negara untuk terlibat dalam perkongsian risiko dalam pelaburan kewangan antarabangsa dan ini boleh mengurangkan volaliti. Secara tidak langsung perkongsian risiko boleh menggalakkan pengkhususan seterusnya meningkatkan pertumbuhan ekonomi(Hansson, Pontus & Lars Jonung,1997).

7. KESIMPULAN

Ekonomi Malaysia telah mengalami transformasi struktur yang ketara. Peralihan dari sektor yang berorientasikan pertanian kepada sektor berasaskan pembuatan dan perkhidmatan sebagai penyumbang utama kepada KDNK negara. Memandangkan institusi perbankan penyumbang 85%

modal terhadap aktiviti ekonomi, maka pengawalseliaan yang rapi serta tadbir urus yang tersusun adalah penting sebagai persediaan kepada ekonomi yang bersifat terbuka.

Selain itu, dasar liberalisasi yang dilaksanakan dalam sektor perkhidmatan kewangan bertujuan memastikan Malaysia mendapat manfaat yang maksimum. Pengukuhan hubungan antarabangsa dan peningkatan prestasi sektor kewangan kepada tahap yang lebih tinggi bakal menyumbang kepada ekonomi negara. Tindakan meliberalisasikan sektor kewangan mampu menjadikan sektor kewangan berdaya saing serta dinamik. Dasar liberalisasi ini akan menjadi semakin penting kerana Malaysia perlu bersaing secara global apabila rantau Asia Barat merupakan pemain dalam kemudahan yang ditawarkan oleh bank-bank Islam. Pengumuman dasar liberalisasi yang diambil sesungguhnya merupakan pencapaian yang besar dalam usaha untuk memiliki sektor kewangan yang kukuh dan cekap.

RUJUKAN

Abd Ghafar Ismail & Nor Zakiah. (2000). Liberalisasi Kewangan Negara dalam *Jurnal Ekonomi Malaysia Menghadapi dan Menangani Cabaran*, 56-76.

Bank Islam Malaysia Berhad, Islamic Banking Practice From The Practitioner's Perspective . *Kuala Lumpur: Bank Islam Malaysia Berhad*, 35.

Bourke, P. (1989). Concentration and Other Determinants of Bank Profitability in Europe, North America and Australia. *Journal of Banking and Finance* 13, 65

Ferayuliani Yuliyusman. (2011). Kesan Kebebasan Ekonomi Terhadap Pertumbuhan Ekonomi Negara: Kajian Empirikal di Indonesia, Hong Kong, Malaysia, Singapura dan Amerika Syarikat. *Persidangan Kebaangsaan Ekonomi Malaysia ke VI (PERKEM VI), Ekonomi Berpendapatan Tinggi: Transformasi Ke Arah Peningkatan Inovasi, Produktiviti dan Kualiti Hidup, Melaka Bandaraya Bersejarah, 5-7 Jun 2011*, 410-415.

Ronald E. Shrieve & Drew Dahl. (1992). The Relationship Between Risk and Capital in Commercial Bank. *Journal of Banking and Finance* 16, no. 2 , 439.

Sallahuddin Hassan & Zaini Karim. (2008) Pembangunan Kewangan, Alokasi Kredit dan Pelaburan Swasta Domestik. *Persidangan Kebangsaan Ekonomi Malaysia ke 3 (PERKEM 3), Daya Tahan Ekonomi Negara:Dasar dan Strategi Pengukuhan Negeri Sembilan: Port Dikson*

Bajaras, A. & Steiner, R. (2000) The Impact of Liberalization and Bank Efficiency: A Comparative Analysis of India and Pakistan. *Applied Economics* 36, 1915-1924.

Bank Islam Malaysia Berhad, Islamic Banking Practice From The Practitioner's Perspective, Kuala Lumpur: Bank Islam Malaysia Berhad

Bank Islam Malaysia Berhad. (1993) Laporan Tahunan, *Kuala Lumpur: Bank Negara Malaysia*.

Bank Negara Malaysia, Wang dan Perbankan (Kuala Lumpur: Bank Negara Malaysia, 1994).

Bank Negara Malaysia. (1999) Bank Negara Malaysia dan Sistem Kewangan di Malaysia Kuala Lumpur: Jabatan Perkhidmatan Korporat.

Bank Islam Malaysia Berhad. (2004) Laporan Tahunan, *Kuala Lumpur: Bank Negara Malaysia*.

Bank Islam Malaysia Berhad. (2005) Laporan Tahunan, *Kuala Lumpur: Bank Negara Malaysia*.

Mohamad Zaim, Anitha dan Mohammad Taquiuddin (2015) Perbankan Islam Di Malaysia : Tinjauan Strategi Pengukuhan. *Labuan e-Journal of Muamalat and Society, Jilid 9, Sabah: Universiti Malaysia Sabah*.

Noor Aznaim, A., & Ahmad Azam, S.

Mohammad Zaim, Mohammad Taqiuddin, Ahmad Azam, Muhammad Ikhlas dan Mohd Farhan (2016), Realiti Pengurusan Aset dan Liabiliti dalam Perbankan Islam, *Labuan e-journal of Muamalat and Society, Jilid 10, Sabah: Unversiti Malaysia Sabah.*

Mohammad Zaim, Mohammad Taqiuddin, Ahmad Azam dan Norazah (2016), Pengurusan Aset-Liabiliti: Sorotan Perbandingan Antara Perbankan Islam dan Perbankan Konvensional di Malaysia: *Labuan e-journal of Muamalat and Society, Jilid 10, Sabah: Unversiti Malaysia Sabah.*

Noor Hashimah Husaini dan Abdul Ghafar Ismail. (2013) Pengurusan Risiko Kecairan di Perbankan Islam. *Prosiding PERKEM VIII, Jilid 1, Johor Baharu.*

Nor Mohamed Yacok. (1996) Teori, Amalan dan Prospek Sistem Kewangan Islam di Malaysia, *Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.*